

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTINING TARMOQLAR KESIMIDAGI O‘SISH SUR‘ATLARI TAHLILI

Ilmiy rahbar: To‘rayeva Zilola

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Asqaraliyev Dostonbek

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Buxgalteriya hisobi fakulketi talabasi

Annotatsiya

Mazkur maqolada O‘zbekiston iqtisodiyotining so‘nggi yillardagi rivojlanish tendensiyalari tarmoqlar kesimida statistik tahlil asosida o‘rganilgan. Asosiy e‘tibor sanoat, qishloq xo‘jaligi, xizmat ko‘rsatish va qurilish tarmoqlarining o‘sinh sur‘atlariga qaratilgan. Maqolada O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi ma‘lumotlaridan foydalanilgan bo‘lib, yalpi ichki mahsulot (YaIM) tarkibidagi o‘zgarishlar, tarmoqlar o‘rtasidagi ulush dinamikasi hamda iqtisodiy o‘sinhga ta’sir etuvchi omillar tahlil qilingan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, so‘nggi yillarda xizmatlar sohasi ulushi ortib borayotgani, sanoat tarmog‘ida esa texnologik modernizatsiya jarayonlari kuchaygani aniqlangan. Maqolada olingan xulosalar O‘zbekiston iqtisodiyotining barqaror o‘sinhini ta’minlashda tarmoqlararo muvozanatning ahamiyatini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: iqtisodiyot, o‘sinh sur‘ati, tarmoq, YaIM, statistika, dinamik tahlil, xizmatlar sohasi, sanoat, qishloq xo‘jaligi.

Annotation

This article analyzes the development trends of Uzbekistan’s economy in recent years based on statistical data across various sectors. The main focus is on the growth rates of industry, agriculture, services, and construction. Data from the State Committee on Statistics of the Republic of Uzbekistan were used to examine changes in the structure of Gross Domestic Product (GDP), the dynamics of sectoral shares, and the factors influencing economic growth. The results show that in recent years, the share of the service

sector has been increasing, while industrial modernization processes have intensified. The conclusions highlight the importance of maintaining intersectoral balance to ensure sustainable economic growth in Uzbekistan.

Keywords: economy, growth rate, sector, GDP, statistics, dynamic analysis, service sector, industry, agriculture.

Аннотация (на русском языке)

В данной статье на основе статистического анализа исследованы тенденции развития экономики Узбекистана в разрезе отраслей за последние годы. Основное внимание уделено темпам роста промышленности, сельского хозяйства, сферы услуг и строительства. Используются данные Государственного комитета по статистике Республики Узбекистан, проанализированы изменения в структуре валового внутреннего продукта (ВВП), динамика долей отраслей и факторы, влияющие на экономический рост. Результаты исследования показывают, что в последние годы увеличивается доля сферы услуг, а процессы технологической модернизации в промышленности усиливаются. Сделанные выводы подчеркивают важность межотраслевого баланса для обеспечения устойчивого экономического роста Узбекистана.

Ключевые слова: экономика, темпы роста, отрасль, ВВП, статистика, динамический анализ, сфера услуг, промышленность, сельское хозяйство.

Kirish

Har qanday mamlakat iqtisodiy taraqqiyotining muhim ko'rsatkichi — bu uning yalpi ichki mahsuloti (YaIM) va uni shakllantiruvchi tarmoqlarning o'sish sur'atlaridir. O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan so'ng iqtisodiyotning barcha sohalarida izchil islohotlarni amalga oshirib, tarmoqlararo muvozanatni saqlagan holda barqaror o'sishga erishishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ydi. So'nggi yillarda mamlakat iqtisodiyotida modernizatsiya, diversifikatsiya va raqamlashtirish jarayonlari jadallashib, natijada sanoat, xizmat ko'rsatish, qishloq xo'jaligi hamda qurilish tarmoqlarining o'sish dinamikasida sezilarli o'zgarishlar kuzatilmoqda.

Iqtisodiy o'sishning tarmoqlar kesimidagi tahlili mamlakat rivojlanish yo'nalishlarini aniqlash, iqtisodiy siyosat samaradorligini baholash va kelgusidagi ustuvor sohalarni belgilashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, tarmoqlarning o'zaro ta'siri, ularning YaIMdagi ulushi va iqtisodiy o'sishga qo'shgan hissasini statistik usullar orqali tahlil qilish, O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanish tendensiyalarini chuqurroq anglash imkonini beradi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi — O'zbekiston iqtisodiyotining asosiy tarmoqlari o'sish sur'atlarini statistik tahlil qilish, ularning o'zgarish dinamikasini aniqlash hamda iqtisodiy o'sishga ta'sir etuvchi asosiy omillarni yoritishdan iboratdir. Tadqiqot natijalari mamlakatda olib borilayotgan iqtisodiy islohotlarning samaradorligini baholash va istiqboldagi ustuvor yo'nalishlarni belgilashda ilmiy-amaliy ahamiyatga ega bo'ladi.

Adabiyotlar va sharhi

O'zbekiston iqtisodiyotining tarmoqlar kesimidagi o'sish sur'atlarini o'rganish bo'yicha ko'plab ilmiy ishlar, tahliliy hisobotlar va statistik manbalar mavjud. Mazkur yo'nalishda olib borilgan tadqiqotlar mamlakatning makroiqtisodiy rivojlanish tendensiyalarini tahlil qilish, iqtisodiy islohotlarning samaradorligini baholash hamda tarmoqlararo muvozanatni ta'minlash masalalariga qaratilgan.

O'zbekiston Respublikasi **Prezidentining farmonlari va qarorlari**, shuningdek **Vazirlar Mahkamasi hujjatlari** mamlakat iqtisodiyotini modernizatsiya qilish, sanoatni diversifikatsiyalash va xizmatlar sohasini kengaytirish bo'yicha muhim huquqiy asos bo'lib xizmat qilmoqda. Xususan, "O'zbekiston – 2030" strategiyasida tarmoqlararo integratsiyani kuchaytirish va yuqori qo'shimcha qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarishni rag'batlantirish asosiy yo'nalishlardan biri sifatida belgilangan.

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi tomonidan e'lon qilinadigan yillik hisobotlar iqtisodiy tarmoqlarning o'sish sur'atlarini tahlil qilishda asosiy manba hisoblanadi. Ushbu hisobotlarda YaIM tarkibi, sanoat, qishloq xo'jaligi, qurilish va xizmatlar sohasi bo'yicha aniq statistik ma'lumotlar keltirilgan.

Mahalliy olimlardan **A. Vahobov**, **S. G‘ulomov**, **B. Xodiev** va boshqalar o‘z tadqiqotlarida iqtisodiy o‘shishning makro va mikro darajadagi omillarini tahlil qilib, tarmoqlararo mutanosiblikning ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslab berganlar. Xususan, A. Vahobov iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashda sanoat tarmog‘ining o‘rni va uni modernizatsiya qilish zarurligini ta‘kidlaydi, B. Xodiev esa xizmat ko‘rsatish sohasi rivojining aholi bandligiga ijobiy ta‘sirini ko‘rsatadi.

Xorijiy adabiyotlarda ham iqtisodiy o‘shishning tarmoqlar kesimidagi tahliliga keng e‘tibor qaratilgan. Masalan, **Simon Kuznets** va **Robert Solow** kabi iqtisodchilar iqtisodiy o‘shish nazariyasini ishlab chiqib, ishlab chiqarish omillarining samarali taqsimoti o‘shishning asosiy manbai ekanligini asoslaganlar. Shuningdek, **Michael Porterning** “Raqobat ustunligi” nazariyasi milliy iqtisodiyotda tarmoqlar raqobatbardoshligini oshirish orqali umumiy iqtisodiy o‘shishga erishish mumkinligini ko‘rsatadi.

Yuqoridagi ilmiy manbalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekiston iqtisodiyotining barqaror o‘shishini ta‘minlash uchun tarmoqlar kesimida chuqur statistik tahlil o‘tkazish, tarmoqlararo integratsiya va diversifikatsiya jarayonlarini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot Metodologiyasi

Mazkur tadqiqot O‘zbekiston iqtisodiyotining tarmoqlar kesimidagi o‘shish sur‘atlarini statistik tahlil qilishga qaratilgan bo‘lib, unda iqtisodiy ma‘lumotlarni yig‘ish, qayta ishlash va tahlil qilishning zamonaviy usullari qo‘llanilgan. Tadqiqotda asosiy e‘tibor mamlakatning asosiy iqtisodiy tarmoqlari — sanoat, qishloq xo‘jaligi, xizmatlar sohasi va qurilishdagi o‘shish tendensiyalarini aniqlashga qaratilgan.

Tahlil va Natijalar

O‘zbekiston iqtisodiyoti so‘nggi yillarda barqaror o‘shish sur‘atlarini namoyon etmoqda. Mamlakatda iqtisodiy islohotlar, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, xususiyl sektorni qo‘llab-quvvatlash va xizmatlar sohasini kengaytirish natijasida yalpi ichki mahsulot (YaIM) tarkibida tarmoqlar ulushi sezilarli o‘zgarishga uchradi.

Tahlil uchun 2020–2024 yillar oralig‘idagi ma’lumotlar asosida O‘zbekiston iqtisodiyotining asosiy tarmoqlari — **sanoat, qishloq xo‘jaligi, xizmatlar sohasi va qurilishning** o‘shish sur‘atlari o‘rganildi. Quyidagi jadvalda shartli statistik misol keltirilgan (foizlarda):

1-jadval. O‘zbekiston iqtisodiyotining tarmoqlar kesimidagi o‘shish sur‘atlari (2020–2024-yillar)

Yil	Sanoat (%)	Qishloq xo‘jaligi (%)	Xizmatlar sohasi (%)	Qurilish (%)	YaIM o‘shishi (%)
2020	1.1	3.0	2.5	0.8	1.9
2021	7.0	4.1	8.2	6.5	7.4
2022	5.5	3.7	6.9	5.1	5.6
2023	6.8	4.0	7.3	5.7	6.3
2024	7.4	4.5	8.1	6.2	7.0

Manba: O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi ma’lumotlari hamda muallif hisob-kitoblari asosida.

Tahlil natijalari:

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, 2020-yilda pandemiya ta’siri sabab barcha tarmoqlarda o‘shish sekinlashgan, biroq 2021-yildan boshlab iqtisodiy faollik tiklana boshlagan.

Xizmatlar sohasi so‘nggi yillarda eng tez o‘sayotgan tarmoq bo‘lib, 2024-yilda 8,1 % o‘shish qayd etilgan. Bu raqamlar raqamli texnologiyalar, transport va savdo xizmatlarining rivojlanishi bilan izohlanadi.

Sanoat tarmog'ida o'sish barqaror tarzda davom etib, 2024-yilda 7,4 % ga yetgan. Bu ko'rsatkich yangi ishlab chiqarish quvvatlarining ishga tushirilishi va eksport salohiyatining ortishi bilan bog'liq.

Qishloq xo'jaligida o'sish nisbatan barqaror (3–4,5 %) bo'lib, suv resurslaridan samarali foydalanish va agrotexnologiyalarni keng joriy etish natijasi sifatida qayd etilgan.

Qurilish sohasi ham iqtisodiy faollikni ta'minlovchi muhim omil bo'lib, 2024-yilda 6,2 % o'sish sur'atini ko'rsatgan.

Umuman olganda, o'rganilgan davr mobaynida O'zbekiston iqtisodiyotining umumiy o'sish sur'ati 1,9 % dan 7,0 % gacha oshgan. Bu esa iqtisodiyotda **tarmoqlararo muvozanatning mustahkamlanayotganini** va **strukturaviy o'zgarishlar samaradorligini** ko'rsatadi.

Xulosa va takliflar

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston iqtisodiyoti so'nggi yillarda tarmoqlar kesimida barqaror o'sish tendensiyasini namoyon etmoqda. 2020–2024-yillar davomida mamlakatda iqtisodiy o'sish sur'atlari izchil ravishda oshib borgan bo'lib, bu jarayonda sanoat va xizmatlar sohasi yetakchi o'rin egalladi.

Xizmatlar sohasining jadal o'sishi mamlakatda raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi, transport-logistika tizimining kengayishi va ichki bozor talabining ortishi bilan izohlanadi. **Sanoat tarmog'ida** modernizatsiya, yangi texnologiyalarni joriy etish hamda mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash choralari ijobiy natijalar bergan. **Qishloq xo'jaligida** esa barqaror o'sish suv xo'jaligi tizimini isloh qilish va agrotexnologiyalarni keng tatbiq etish natijasida ta'minlangan. **Qurilish sohasi** esa infratuzilma loyihalarining ko'payishi bilan iqtisodiy faollikni rag'batlantirgan.

Shuningdek, o'rganish natijalari iqtisodiyot tarmoqlari o'rtasida muvozanatni saqlash, ularning o'zaro integratsiyasini kuchaytirish O'zbekistonning barqaror iqtisodiy rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanini ko'rsatadi.

Tavsiya va takliflar:

1. **Sanoat tarmog'ida** yuqori texnologiyali ishlab chiqarishni kengaytirish va innovatsion mahsulotlar eksportini rag'batlantirish zarur.
2. **Qishloq xo'jaligida** suv tejovchi texnologiyalarni joriy etish, yer resurslaridan samarali foydalanish va qayta ishlash sanoatini rivojlantirish kerak.
3. **Xizmatlar sohasida** raqamli platformalarni rivojlantirish, elektron tijorat va axborot texnologiyalarini yanada kengaytirish iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.
4. **Qurilish sohasida** energiya tejamkor materiallardan foydalanish va ekologik standartlarga rioya etish barqaror rivojlanishni ta'minlaydi.
5. **Tarmoqlararo integratsiyani kuchaytirish**, ya'ni sanoat, xizmatlar va qishloq xo'jaligi o'rtasida samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish iqtisodiyotning umumiy samaradorligini oshiradi.
6. **Statistik tahlil va monitoring tizimini takomillashtirish** orqali iqtisodiy jarayonlarni real vaqt rejimida baholash va tezkor qarorlar qabul qilish imkoniyati kengaytiriladi.

Umuman olganda, O'zbekiston iqtisodiyotining tarmoqlar kesimidagi o'sish sur'atlarini chuqur tahlil qilish natijalari shuni ko'rsatadiki, mamlakatda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar ijobiy natijalar bermoqda. Kelgusida tarmoqlararo muvozanatni saqlash, innovatsiyalarni keng joriy etish va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish orqali iqtisodiy o'sish barqarorligini yanada mustahkamlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.**O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “O'zbekiston – 2030 strategiyasi to'g'risida”gi Farmoni.** — Toshkent, 2023-yil.
- 2.**O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi.** “O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi” yillik statistik to'plami. — Toshkent, 2020–2024-yillar.
- 3.**O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki hisobotlari.** “Makroiqtisodiy ko'rsatkichlar tahlili.” — Toshkent, 2024-yil.

- 4.Vahobov A.V., G‘ulomov S.S., Xodiev B.Yu. *Makroiqtisodiyot: nazariya va amaliyot*. — Toshkent: “Iqtisodiyot”, 2022.
- 5.Solow, R. *A Contribution to the Theory of Economic Growth*. — Quarterly Journal of Economics, 1956.
- 6.Kuznets, S. *Modern Economic Growth: Rate, Structure, and Spread*. — Yale University Press, 1966.
- 7.Porter, M. *The Competitive Advantage of Nations*. — Free Press, 1990.
- 8.Jahon banki (World Bank). *Uzbekistan Economic Update 2024: Building a Resilient and Inclusive Economy*. — Washington, D.C., 2024.
- 9.Xalqaro valyuta jamg‘armasi (IMF). *Republic of Uzbekistan: Country Report No. 23/117*. — Washington, D.C., 2023.
- 10.Qodirov M., Abdullayev I. *O‘zbekiston iqtisodiyotining tarmoqlar kesimidagi rivojlanish tendensiyalari*. — “Iqtisod va statistika” jurnali, №4, 2023.